

ความรู้ทางกฎหมายทั่วไป

สำหรับเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงาน

ความหมายของกฎหมาย

กฎหมายในทางตำรากฎหมายมีความหมายเป็น 2 นัยคือ กฎหมายตามเนื้อความ และกฎหมายตามแบบพิธี

กฎหมายตามเนื้อความ หมายถึง ข้อบังคับของรัฐซึ่งกำหนดความประพฤติของมนุษย์ ถ้าฝ่าฝืนจะได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษ

กฎหมายตามแบบพิธี หมายถึง กฎหมายใด ๆ ที่ตราขึ้นมาโดยวิธีบัญญัติกฎหมายของรัฐ แม้บางกรณีจะไม่มีเนื้อหาเป็นกฎหมายตามแนวความก็ตาม

กฎหมาย

คือ กฎเกณฑ์หรือข้อบังคับที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อให้บุคคลปฏิบัติโดยมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ หากผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามจะมีบทลงโทษหรือสภาพบังคับอย่างใดอย่างหนึ่ง

ประเภทของกฎหมาย

กฎหมายอาจแบ่งแยกได้หลายประเภทตามเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการใช้กฎหมาย

1 การแบ่งโดยแหล่งกำเนิด
ของกฎหมาย

2 การแบ่งโดยฐานะและ
ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ
กับประชาชน

4 การแบ่งโดยลักษณะ
การใช้กฎหมาย

3 การแบ่งโดย
เจตนารมณ์และเนื้อหา
ของกฎหมาย

5 การแบ่งโดยสภาพ
บังคับของกฎหมาย

1 การแบ่งโดยแหล่งกำเนิดของกฎหมาย

การแบ่งกฎหมายโดยแหล่งกำเนิดของกฎหมายแยกได้เป็นกฎหมายภายในและกฎหมายภายนอก กฎหมายภายในเป็นกฎหมายที่องค์กรของรัฐที่มีอำนาจในการบัญญัติกฎหมายบัญญัติขึ้นใช้ภายในประเทศ ส่วนกฎหมายภายนอกเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยองค์กรระหว่างประเทศ

2 การแบ่งโดยฐานะและความสัมพันธ์ ระหว่างรัฐกับประชาชน

กฎหมายที่ใช้บังคับภายในประเทศห้ามพิจารณาตามฐานะและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน สามารถแยกได้เป็นกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน กฎหมายเอกชนเป็นกฎหมายที่วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนหรือประชาชนทั่วไปด้วยกัน ส่วนกฎหมายมหาชนเป็นกฎหมายที่วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับรัฐ อำนาจหน้าที่หรือภารกิจของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชน

3 การแบ่งโดยเจตนาารมณ์และ เนื้อหาของกฎหมาย

มีประโยชน์เป็นการกำหนดขอบเขตของกฎหมาย บุคคลที่
เกี่ยวข้อง หรือความจำเป็นของการมีกฎหมายในเรื่องนั้นๆ โดยเฉพาะ
กลุ่มกฎหมายซึ่งมีความมุ่งหมายในการจัดระเบียบสังคมและมุ่งให้สังคม
อุตสาหกรรมมีความสงบสุข

4 การแบ่งโดยลักษณะการใช้กฎหมาย

มีประโยชน์เพื่อพิจารณาว่า จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายฉบับใดในการประกอบกิจการโดยทั่วไป หรือเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น หรือเมื่อมีการฟ้องร้องเป็นคดี แยกได้เป็น กฎหมายสามัญบัญญัติ เป็นกฎหมายกำหนดสิทธิหรือหน้าที่ให้บุคคลปฏิบัติ และกฎหมายวิธีบัญญัติเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีของศาลและขั้นตอนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อเกิดการฟ้องร้องเป็นคดีขึ้น

5 การแบ่งโดยสภาพบังคับของกฎหมาย

กฎหมายแต่ละประเภทมีเจตนารมณ์หรือวัตถุประสงค์ต่างกันและเกี่ยวข้องกับกรกระทำของบุคคลที่มีความร้ายแรงต่างกัน จึงต้องมีบทลงโทษหรือสภาพบังคับที่เหมาะสมกับลักษณะของการกระทำและความหนักเบาของการกระทำที่ต่างกัน

ลำดับศักดิ์ของกฎหมาย

01. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
02. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
03. พระราชบัญญัติและประมวลกฎหมาย
04. พระราชกำหนด
05. กฎหมายลำดับรอง

01. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ เป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงหลักการพื้นฐานของรัฐ บทบัญญัติเหล่านี้จะเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงานของประเทศ ทุกหน่วยงานจะต้องปฏิบัติตามหรือออกกฎหมายมาขยายการคุ้มครองให้ครบถ้วน

02. พระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เป็น
กฎหมายประเภทพิเศษที่ออกโดยฝ่ายนิติ
บัญญัติ คือ รัฐสภา เพื่อให้รัฐธรรมนูญมีความ
สมบูรณ์

03. พระราชบัญญัติและประมวลกฎหมาย

พระราชบัญญัติเป็นกฎหมายที่ออกหรือตราขึ้นโดยพระมหากษัตริย์ โดยผ่านทางฝ่ายนิติบัญญัติ นอกจากรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุดแล้ว พระราชบัญญัติถือเป็นกฎหมายระดับสำคัญที่ใช้เป็นแม่บทของกฎหมายลำดับรองอื่นๆที่จะออกตามมา ประมวลกฎหมาย ซึ่งโดยเนื้อหาเป็นเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติ เพียงแต่เป็นการนำเนื้อหากฎหมายในเรื่องเดียวกันหรือลักษณะเดียวกันมาประมวลรวมกันไว้เป็นฉบับเดียวเพื่อความสะดวกในการใช้กฎหมาย

04. พระราชกำหนด

เป็นกฎหมายที่สร้างขึ้นโดยพระมหากษัตริย์โดยผ่านทางฝ่ายบริหารคือ คณะรัฐมนตรี เมื่อมีความจำเป็นฉุกเฉินรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้ เพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศหรือต้องปิดกั้นพิบัติสาธารณะ และมีศักดิ์ใช้ได้เช่นพระราชบัญญัติ

05. กฎหมายลำดับรอง

กฎหมายลำดับรองของไทยมีหลายประเภทและมีลำดับศักดิ์ต่างกันเช่นกัน กฎหมายลำดับรองที่สำคัญมีดังนี้

5.1 พระราชกฤษฎีกา

เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยพระมหากษัตริย์โดยผ่านทางคณะรัฐมนตรี พระราชกฤษฎีกามี 2 แบบคือ 1 พระราชกฤษฎีกาที่ออกตามความในรัฐธรรมนูญโดยตรง และ 2 พระราชกฤษฎีกาที่เป็นลูกบทของพระราชบัญญัติ ซึ่งพระราชกฤษฎีกาแบบที่ 2 นี้ เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ในกรณีที่สำคัญที่คณะรัฐมนตรีต้องตระหนักเป็นพิเศษ

05. กฎหมายลำดับรอง

กฎหมายลำดับรองของไทยมีหลายประเภทและมีลำดับศักดิ์ต่างกันเช่นกัน กฎหมายลำดับรองที่สำคัญมีดังนี้

5.2 กฎกระทรวง

เป็นกฎหมายที่ออกโดยนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงซึ่งเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติหรือกฎหมายที่เทียบเท่ากัน

05. กฎหมายลำดับรอง

กฎหมายลำดับรองของไทยมีหลายประเภทและมีลำดับศักดิ์ต่างกันเช่นกัน กฎหมายลำดับรองที่สำคัญมีดังนี้

5.3 ประกาศกระทรวง

เป็นกฎหมายลำดับรองที่กฎหมายแม่บทให้อำนาจแก่ส่วนราชการหรือคณะกรรมการซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องดูแลการบังคับใช้กฎหมายนั้นเป็นผู้ออกในเรื่องที่เป็นรายละเอียด หรือประสงค์ให้มีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงรายละเอียดได้ง่ายทำนองต่อสถานการณ์ปัจจุบัน โดยรัฐมนตรีเจ้ากระทรวงสามารถออกประกาศได้เอง

05. กฎหมายลำดับรอง

กฎหมายลำดับรองของไทยมีหลายประเภทและมีลำดับศักดิ์ต่างกันเช่นกัน กฎหมายลำดับรองที่สำคัญมีดังนี้

5.4 กฎหมายลำดับรองอื่น ๆ

นอกจากกฎกระทรวงหรือประกาศกระทรวงแล้ว ฝ่ายบริหารยังสามารถออกกฎหมายลำดับรองประเภทอื่นๆ ตามลักษณะของเรื่องหรือหน่วยงานที่ออก เช่นระเบียบข้อบังคับ ประกาศของหน่วยงาน เป็นต้น และกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบัญญัติข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

โครงสร้างของกฎหมาย

กฎหมายแต่ละระดับทั้งกฎหมายแม่บทและกฎหมายลำดับรอง มีรูปแบบในรายละเอียดต่างกันตามความสัมพันธ์และความจำเป็นของบทบัญญัติ กฎหมายส่วนใหญ่มีโครงสร้างหลักคล้ายคลึงกัน ดังนี้

01

ชื่อกฎหมาย

กฎหมายแต่ละฉบับจะต้องมีชื่อเรียก เพื่อให้ทราบเนื้อหาของกฎหมายโดยรวบยอด

02

คำปรารภและบทอาศัยอำนาจในการตรากฎหมาย

ในส่วนต้นของกฎหมายมักมีการระบุเหตุผลสั้นๆ ในการมีกฎหมาย เรียกว่า ทำปรารภ และหากกฎหมายใดต้องอาศัยอำนาจตามกฎหมายในการออกจะต้องระบุไว้ด้วย

03

วันเริ่มใช้บังคับกฎหมาย

โดยทั่วไปมักเป็นวันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่หากเป็นเรื่องเร่งด่วนอาจให้ใช้บังคับในวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา หรือบางกรณีที่ต้องมีการเตรียมการของหน่วยงานหรือให้ประชาชนได้เตรียมตัวทำความเข้าใจกับกฎหมายใหม่ อาจกำหนดไว้ในตัวกฎหมายให้ใช้กฎหมายเมื่อพ้นกำหนดเท่านั้นเท่านั้นวันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาก็ได้ ตามความจำเป็นแก่กรณี

04

ขอบเขตการใช้บังคับกฎหมาย

ส่วนใหญ่แล้วกฎหมายมาตราคลื่นเพื่อใช้บังคับเป็นการทั่วไป
ในบางกรณีอาจมีการกำหนดขอบเขตการใช้บังคับกฎหมายแก่
บุคคลหรือกิจการ ระยะเวลาหรือพื้นที่ใด ตามความจำเป็นหรือ
เหมาะสม

05

บทนิยามหรือบทวิเคราะห์ศัพท์

เป็นการให้ความหมายของถ้อยคำที่จะใช้ในกฎหมายให้เป็นที่เข้าใจไว้ใน
เบื้องต้นและทำให้กฎหมายมีความชัดเจน เนื่องจากถ้อยคำนั้นอาจมี
ความหมายได้กว้างขวางหรือหลายนัย หรือประสงค์จะให้ถ้อยคำนั้น
ครอบคลุมถึงสิ่งใดเป็นพิเศษ

06

เนื้อหาของระของกฎหมาย

เป็นส่วนสำคัญของกฎหมายเพราะเป็นบทบัญญัติซึ่งกำหนด
ข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติให้ผู้ใดคนหนึ่งปฏิบัติตาม ซึ่งผู้ใช้
กฎหมายควรต้องทำความเข้าใจว่า กฎหมายนั้นกำหนดให้
ใครต้องกระทำหรือห้ามกระทำการอย่างไร

07

บทกำหนดโทษ

บทบัญญัติที่กำหนดสภาพบังคับเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมาย
ประสบผลและมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นโทษทางอาญา

08

บทเฉพาะกาล

ในกรณีที่กฎหมายตราขึ้นเพื่อปรับปรุงกฎหมายเดิมซึ่งมีหลักเกณฑ์การดำเนินกิจกรรม การจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงาน หรือให้สิทธิประโยชน์แก่บุคคลอยู่แล้ว กฎหมายที่ออกใหม่อาจมีผลกระทบต่อกิจกรรม องค์กรหรือหน่วยงาน จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดว่า กฎหมายใหม่ประสงค์จะให้กฎเกณฑ์ตามกฎหมายเก่า กิจกรรม องค์กรหรือหน่วยงานหรือสิทธิประโยชน์นั้นคงอยู่ต่อไปหรือไม่

09

ผู้รักษาการตามกฎหมายหรือผู้ออกกฎหมาย

เนื่องจากกฎหมายเป็นสิ่งที่ตราขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งตามอำนาจหน้าที่ของรัฐโดยผ่านทางหน่วยงานที่มีภารกิจในเรื่องนั้นๆ จึงต้องมีการระบุตัวผู้รักษาการตามกฎหมายเพื่อทำหน้าที่ดูแลการปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมาย

10

บัญชีหรือตารางท้ายกฎหมาย

กฎหมายบางฉบับอาจจำเป็นต้องระบุถึงรายละเอียดจำนวนมากไม่เหมาะสมที่จะใส่ไว้ในตัวบทบัญญัติ จึงจำเป็นต้องแยกออกบัญญัติไว้เป็นบัญชีท้ายกฎหมายหรือตารางท้ายกฎหมาย หรือเป็นภาคผนวกเกี่ยวกับแบบคำขอต่าง ๆ

11

เหตุผลในการออกกฎหมาย

การใช้กฎหมายมีหลักสำคัญประการหนึ่งว่า จะต้องใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรม และความเป็นธรรมของกฎหมาย

สภาพบังคับของกฎหมาย

กฎหมายบัญญัติขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งดังที่กล่าวมาแล้ว การที่กฎหมายนั้นจะมีผู้ปฏิบัติตามและบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ ต้องมีหลักการออกกฎหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือกฎหมายต้องมีความศักดิ์สิทธิ์และสัมฤทธิ์ผล

Lawyer

สภาพบังคับทางอาญา

กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่ดูแลความสงบเรียบร้อย หรือป้องปรามการกระทำที่มีลักษณะร้ายแรงต่อสังคม ดังนั้น จึงมีสภาพบังคับค่อนข้างรุนแรงมีผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้กระทำ ความผิด สภาพบังคับทางอาญา เรียกโดยเฉพาะเจาะจงว่า "โทษทางอาญา" ได้แก่ กฎหมายต่าง ๆ ที่มีโทษตามบัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายอาญา เช่น ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พระราชบัญญัติรับราชการทหาร ฯลฯ เป็นต้น

สภาพบังคับทางแพ่ง

สภาพบังคับทางแพ่งมิได้มีบัญญัติไว้ชัดเจนเหมือนสภาพบังคับทางอาญา แต่ก็อาจสังเกตได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น การบังคับชำระหนี้ การชดเชยค่าเสียหาย หรืออาจสังเกตได้อย่างง่าย ๆ คือ กฎหมายใดที่ไม่มีบทบัญญัติกำหนดโทษทางอาญาก็ย่อมเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับทางแพ่ง

สภาพบังคับทางปกครอง

กฎหมายปกครองเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและหน่วยงานของรัฐซึ่งรวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น การกำหนดภารกิจหรืออำนาจหน้าที่ของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชนหรือประชาชนทั่วไป

หน่วยงานผู้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย

1 หน่วยงานราชการ

1.1 ราชการส่วนกลาง ได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น เช่น สำนักงาน จัดแบ่งตามขอบเขตภารกิจตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม เป็นต้น

1.2 ราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ จังหวัด และอำเภอ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านแรงงาน และอุตสาหกรรมที่สำคัญคือ จังหวัด โดยผู้ว่าราชการจังหวัดได้รับมอบอำนาจจาก หน่วยงานส่วนกลางหรือมีหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด

1.3 ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาล องค์การบริหาร ส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

2 หน่วยงานอื่นของรัฐ

เช่น องค์การมหาชน และรัฐวิสาหกิจ โดยเฉพาะองค์การมหาชน ซึ่งเป็นองค์กรประเภทใหม่ของรัฐที่เป็นองค์กรในเชิงส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ หน่วยงานของรัฐต่าง ๆ เหล่านี้ มีกฎหมายกำหนดภารกิจหรืออำนาจหน้าที่ไว้ว่าแต่ละหน่วยงานมีภารกิจด้านใด และในบางเรื่องมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน ผู้เกี่ยวข้องจึงต้องทราบขอบเขตภารกิจของแต่ละหน่วยงานเพื่อการติดต่อหรือปฏิบัติ ตามหลักเกณฑ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของตน

เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย

กฎหมายกำหนดให้มีการจัดตั้งหน่วยงานของรัฐเพื่อดำเนินภารกิจต่าง ๆ แต่ตัวบุคคลที่เป็นผู้กระทำคือ เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งมีหลายประเภทและมีอำนาจหน้าที่แตกต่างกัน

1 ผู้รักษาการตามกฎหมาย

ในกฎหมายระดับแม่บท เช่น พระราชบัญญัติที่มีการกำหนดภารกิจให้หน่วยงานดำเนินการ จะต้องระบุผู้รักษาการตามกฎหมายตามปกติ ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงที่เกี่ยวข้อง

2 เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานทั่วไป

ในการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐมีบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่หลายประเภท ทั้งที่เป็นข้าราชการ ลูกจ้าง หรือพนักงาน ขึ้นอยู่กับระบบการบริหารงาน บุคคลในขณะนั้นและบุคลากรเหล่านี้เป็นผู้ทำหน้าที่ในส่วนต่าง ๆ ของหน่วยงาน อาจแยกได้เป็น 2 กลุ่มคือ เจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติงานของหน่วยงานโดยทั่วไป และอีกกลุ่มหนึ่งคือ พนักงานเจ้าหน้าที่

3 พนักงานเจ้าหน้าที่

การบังคับใช้กฎหมายให้มีการปฏิบัติอย่างจริงจังเป็นเรื่องสำคัญ มิฉะนั้นกฎหมายจะไร้ความหมาย ไม่สามารถสร้างความเป็นธรรมในสังคมขึ้นได้ การให้มีเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำ กำกับดูแล สอดส่อง พฤติการณ์ที่ไม่เหมาะสมหรือการละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ตลอดจนใช้มาตรการบางอย่างตามกฎหมายเพื่อให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย

4 คณะกรรมการตามกฎหมาย

ในบางกรณีภารกิจของรัฐตามกฎหมายอาจจำเป็นต้องดำเนินการโดยคณะบุคคล ในรูปของคณะกรรมการ เพื่อให้การดำเนินงานนั้นเป็นไปโดยรอบคอบ มีการระดมความคิดเห็นและมุมมองจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางภาครัฐและเอกชน เพื่อเป็นองค์กรที่ปรึกษาในการดำเนินงานของหน่วยงานหรือวินิจัยชี้ขาดเมื่อเกิดการโต้แย้งสิทธิหรือข้อพิพาท

5 หัวหน้าส่วนราชการหรือหน่วยงาน

นอกจากรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายในระดับนโยบายแล้ว ตามโครงสร้างการบริหารงานของรัฐกำหนดให้หน่วยงานระดับกรมหรือหน่วยงานอื่นที่เทียบเท่าเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในกิจกรรมแต่ละเรื่อง โดยมีหัวหน้าส่วนราชการคืออธิบดีหรือหัวหน้าหน่วยงานเทียบเท่าเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด

Q & A

